

PROVOĐENJE OKVIRA ZA KVALIFIKACIJE ZA VISOKO OBRAZOVANJE U BOSNI I HERCEGOVINI

Ovaj dokument je izrađen u okviru zajedničkog projekta
Evropske komisije i Vijeća Evrope
«Jačanje visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini»
i odobren od strane upravnog odbora 22. juna 2007. godine.

PROVOĐENJE OKVIRA ZA KVALIFIKACIJE ZA VISOKO OBRAZOVANJE U BOSNI I HERCEGOVINI

Uvod

Preporuke koje slijede odnose se na provedbu okvira BiH za visokoškolske kvalifikacije. Prijedlog za ovaj okvir izradila je, od maja 2006. do maja 2007. godine, radna grupa stručnjaka BiH, uz pomoć dva stručnjaka Vijeća Evrope, pod zajedničkim programom Evropske komisije i Vijeća Evrope, „Jačanje visokog obrazovanja u BiH“¹. Sastanak radne grupe u maju 2007. godine, uz učešće rukovodstava univerziteta i predstavnika ministarstava, podržao je nacrt okvira za visokoškolske kvalifikacije, te nastavio raditi na planiranju procesa provedbe. Preporuke sadržane u ovom dokumentu zasnivaju se na diskusijama učesnika na ovom i ranijim sastancima, i podliježu saglasnosti svih aktera BiH u proces, što će biti prvi korak Upravnog odbora ovog projekta, koji će se sastati 5. juna 2007.

Provedba okvira za visokoškolske kvalifikacije sve je značajnija, jer su se ministri zaduženi za visoko obrazovanje sastali u Londonu u maju 2007. godine i potvrdili svoju riješenost da u potpunosti provedu okvire za kvalifikacije, izrađene u skladu sa sveukupnim Okvirom za kvalifikacije u Evropskom području visokog obrazovanja, „kao instrumente za ostvarivanje uporedivosti i transparentnosti unutar Evropskog prostora visokog obrazovanja, te za omogućavanje kretanja studenata unutar i između visokoškolskih sistema.“² Taj zadatak predstavlja jedan od najvećih izazova u BiH, u sklopu ulaska u Evropski prostor visokog obrazovanja 2010. godine.

Pošto relevantne strukture za punu i koherentnu provedbu okvira u BiH još nisu upotunjene, preporuke koje slijede predočavaju prvih nekoliko koraka za provedbu i nude dalje smjernice za cijeli proces provedbe, za visokoškolske ustanove i nadležne organe.

Izvršenje predloženog seta koraka može trajati 2 do 3 godine.

Bitno je **principe provedbe** koji slijede poštovati kroz cijeli proces:

- Dugoročne političke obaveze bi se trebale poštovati tokom cijelog procesa.
- Bliska saradnja i puno učešće svih aktera u procesu preduslov su za uspješnu provedbu.
- Proces provedbe okvira za kvalifikacije trebao bi biti povezan sa provedbom druge dvije komponente projekta reforme visokog obrazovanja.
- Proces provedbe trebao bi podrazumijevati i istinsku promjenu plana i programa, zajedno sa izradom odgovarajućih strategija nastavnog rada i provjere znanja u visokoškolskim ustanovama.

¹ Od januara 2006., zajednički projekat Evropske komisije i Vijeća Evrope, „Jačanje visokog obrazovanja u BiH“, radi na izradi sredstava za reformu visokog obrazovanja u područjima osiguranja kvaliteta, okvira za kvalifikacije i priznavanje kvalifikacija, zajedno sa bh. univerzitetima i nadležnim ministarstvima. Za dalje informacije, vidi <http://www.coe.ba/visokoobrazovanje>.

² Londonski kominike, vidi na: http://www.coe.ba/pdf/Londonski_kominike.pdf

- Hitno je potrebno usvajanje zakona o visokom obrazovanju na državnom nivou, koji uključuje i koncept okvira za kvalifikacije u visokom obrazovanju.
- Procedure za povezivanje kvalifikacija sa okvirom trebaju biti transparentne, ispravno dokumentirane, te zasnovane na bolonjskim smjernicama.

Koraci u provedbi

- I. **Konsultacije i distribucija informacija sa svim akterima u procesu**, da bi se unaprijedila svijest i izgradilo znanje i razumijevanje svrhe i funkcije okvira, njegovog mjesta u cjelokupnom procesu reforme visokog obrazovanja i novi pristupi u dodjeli kvalifikacija.

Proces konsultacija trebao bi uključiti rukovodstvo univerziteta, Rektorsku konferenciju, viši nivo univerzitetskih radnika, studentske organizacije, privatne visokoškolske ustanove i ministarstva, kao i druge organe zadužene za visoko obrazovanje. Druga stručna tijela koja treba uključiti su ona koja se bave akreditacijom i osiguranjem kvaliteta, kao i centar za informacije i priznavanje (ENIC). U procesu distribucije informacija, vrlo je bitno uspostaviti website (npr. sa najčešćim pitanjima i odgovorima u vezi sa okvirom za kvalifikacije.). I promotori Bolonje bi trebali biti uključeni i informirani, na samom početku procesa, da bi bili u stanju davati odgovore na pitanja.

- II. **Informativna kampanja** sa odgovarajućim strategijama informiranja (medijska kampanja)

Ova faza bi trebala sadržavati informativnu kampanju usmjerenu ka široj javnosti, ali i široj zajednici zainteresiranih aktera i socijalnih partnera (udruženja poslodavaca, sindikati, privredne komore, zavodi za zapošljavanje). Dio bi trebao biti usmjeren i ka široj zajednici cjeloživotnog učenja. Bitno je predstaviti socijalne i ekonomske implikacije, kao i one vezane za zaposlenje, a koje se tiču uvođenja okvira za kvalifikacije i njegovih prednosti u smislu fleksibilnijeg kretanja unutar visokoškolskog sistema i između ustanova.

- III. **Obuka promotora BiH (onih koji će raditi na daljem prenosu znanja o okviru za kvalifikacije)**

To uključuje akademsko osoblje, kao i imenovanje akademskih koordinatora koji će biti zaduženi za preuzimanje vodeće uloge u primjeni generalnog okvira kvalifikacija na određeno područje studija, a vjerovatno i u povezivanju kvalifikacija sa okvirom. Od pomoći mogu biti i koordinatori za ECTS.

Deskriptori ishoda učenja na različitim nivoima okvira moraju se izraziti generalno, te su, kao takvi, podložni tumačenju i unutar i između ustanova. Da bi se pomoglo u postizanju zajedničkog razumijevanja, predlaže se da se za više nivoe osoblja različitih ustanova (tj. buduće promotore okvira kvalifikacija) - organizira serija radionica, da bi se objasnile namjere različitih formulacija, uz diskusije o primjerima koji bi ilustrirali potrebne standarde uspjeha na različitim nivoima. Ova obuka bi trebala uključiti module o pisanju ishoda učenja, o izradi i reformi nastavnih planova i programa i vitalnih veza između podučavanja, učenja i ocjenjivanja. Učesnici u radionici mogli bi, nakon toga, upriličiti slične radionice unutar svojih ustanova, da osiguraju konzistentnost.

- IV. **Tražiti saglasnost nadležnih vlasti različitih nivoa za Okvir za kvalifikacije u visokoškolskom obrazovanju u BiH.**

Svi nadležni organi trebali bi na adekvatan način razumjeti svrhu i funkciju okvira i njegovu ulogu u procesu reforme, te poduzeti mjere neophodne za usvajanje okvira i podršku njegovoj primjeni.

Pilot-projekat za primjenu generalnog okvira na dato područje studija

Ova faza bi trebala spojiti postojeće/nove kvalifikacije sa okvirom kvalifikacija i biti provedena u sklopu kratkog i efikasnog pilot projekta u toku maksimalno jedne godine. To bi se trebalo uraditi sa izabranim kvalifikacijama BiH, kako bi se iste stavile naspram predloženog okvira koristeći se specifičnim izrađenim instrumentima (stepeni, deskriptori zasnovani na ishodima učenja). Predmeti za pilot projekat se moraju izabrati pažljivo i trebali bi tretirati pitanja kao što su: 3 ili 4 – godišnji programi slične prirode; pitanja napredovanja (nivoi); pitanja bodova.

Da bi se pomoglo u postizanju zajedničkog razumijevanja u različitim područjima, poželjno je okupiti grupe akademskog osoblja upoznatog sa detaljima okvira i iz odabranih akademskih disciplina, da pripreme dokument sličan britanskim *izjavama o tematskim indikatorima uspjeha*³, koji bi drugima pomogli u izradi programa u tim područjima, da bi razumjeli kako se okvir primjenjuje na njihovo područje. Takve konsultacije bi trebale uključiti predstavnike relevantnih poslodavaca, posebno onih koji su zaduženi za uslove za rad u datom stručnom području. Predlaže se da se takve izjave, kao pilot-projekat, inicijalno pripreme u nekoliko područja studija prije nego što se krene i na druga područja.

Taj proces trebao bi potaći stvarnu reformu plana i programa –i dovesti do izrade novih kvalifikacija, na osnovu ishoda učenja koji zaista izražavaju ono što je u skladu sa sveobuhvatnim okvirom za kvalifikacije u Evropskom području visokog obrazovanja i koji zadovoljavaju zahtjeve 21. vijeka. Jedan od osnovnih ciljeva pilot projekta je da se pomogne u obuci osoblja u procesu izrade nastavnih planova i programa u kontekstu okvira kvalifikacija i eksternih referentnih tačaka i time bi pomogao i u formiranju osnovne grupe tehničkih stručnjaka za kvalifikacije i okvire za kvalifikacije.

Projekat bi osigurao zajedničke standarde, koherentan pristup i uporedive ishode. Iskustva i pouke iz drugih zemalja Bolonjskog procesa, kao i iz *Tuning*⁴ projekta Evropske komisije, mogu ovdje biti od pomoći. Pilot-projekat bi trebao imati koordinacionu funkciju koju bi, u idealnom slučaju, preuzela **Rektorska konferencija BiH**. Povezao bi i provedbu okvira za kvalifikacije sa akreditacijom programa, kako se predlaže u Preporukama za provedbu osiguranja kvaliteta u visokom obrazovanju u BiH, te dao osnov za povezivanje kvalifikacija sa okvirom na transparentan način, sa odgovarajućim mehanizmima osiguranja kvaliteta. Takav proces povezivanja može zahtijevati zaseban „protokol“.

³ Izjave o tematskim indikatorima uspjeha postavljaju očekivanja o standardima stepena u nizu predmetnih područja. Oni opisuju šta disciplini daje njenu koherentnost i identitet i definiše šta se može očekivati od svršenog studenta u smislu sposobnosti i vještina koje su potrebne da bi se razvilo shvatanje predmeta.

Za dalje informacije pogledati <http://www.gaa.ac.uk/academicinfrastructure/benchmark/default.asp>.

⁴ "Podešavanje obrazovnih struktura u Evropi" je pilot projekat koji je poduzela grupa Evropskih univerziteta uz podršku Evropske univerzitetske asocijacije (EUA) i Evropske komisije od 2000. do 2004. godine kao i sa rastućim broj partnera. Tretira nekoliko akcionih koraka Bolonje, naime usvajanje i primjenu sistema lako čitljivih i uporedivih stepena, na osnovu dva ciklusa i uspostavljanja sistema bodova, idetnifikujući referentne tačke za 1) generičke kompetencije, 2) komeptencije specifične za predmete, 3) ulogu ECTS-a kao sistema prikupljanja bodova i 4) uloga učenja, podučavanja, ocjenjivanja i izvedbe u vezi sa osiguranjem kvaliteta i evaluacijom.

Za dalje informacije pogledati <http://www.relint.deusto.es/TuningProject/index.htm>,
<http://www.let.rug.nl/TuningProject/index.htm>

- V. **Legislativa:** Odsustvo odgovarajuće legislative moglo bi ozbiljno omesti proces provedbe, a pogodan trenutak koji je stvorio zajednički projekat Evropske komisije i Vijeća Evrope, „Jačanje visokog obrazovanja u BiH“, mogao bi biti izgubljen, osim ako se ne usvoji relevantno zakonodavstvo na državnom nivou bez daljnjeg odlaganja.

Preporuke:

- Gore predstavljena lista može se smatrati slijedom koraka u procesu. Međutim, većina aktivnosti može se obavljati istovremeno, što bi svakako ubrzalo provedbu.
- Aktivno učešće institucija BiH u regionalnim i međunarodnim radionicama i drugim aktivnostima koje pomažu zemljama Bolonjskog procesa u uobličavanju svojih okvira za kvalifikacije, unaprijedilo bi nivo tehničke pomoći i potaklo razmjenu informacija.
- Mogući produžetak zajedničkog projekta Evropske komisije i Vijeća Evrope nakon juna 2007. godine može se iskoristiti za pružanje dalje tehničke pomoći u provedbi.